

Netolerancija Intolerans

Neprijateljstvo prema useljenicima, te antisemitske, homofobične i islamofobične tendencije među mladima

Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga

Sažetak Sammanfattning

POZADINA BAKGRUND

Netolerancija, koja se može očitovati u obliku diskriminacije, zlostavljanja, omalovažavanja, prijetnje ili fizičkog nasilja protiv manjinskih skupina, predstavlja ozbiljan društveni problem. Kako bi se pronašli načini borbe protiv netolerancije, neophodno je steći znanje o njoj - njezinom obimu, karakteristikama, geografskoj rasprostranjenosti i slično. Bez znanja, postoji rizik da preduzete mjere budu krivo usmjerene. Ova studija, koja predstavlja projekt saradnje između Odbora za suzbijanje kriminala (*Brottsförebyggande rådet, BRÅ*) i Foruma za živu historiju (*Forum för levande historia*), proučava antisemitizam, islamofobiju, homofobiju i općenito netoleranciju među školskom omladinom u pogledu njihovih stavova, izloženosti, samo-navedene kriminalne djelatnosti i širenja ekstremističke propagande.

SVRHA I PREDMET ISTRAŽIVANJA SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Najvažnija svrha jeste oslikati stavove mladih po pitanjima koja se odnose na islamofobiju, antisemitizam, homofobiju i neprijateljstvo prema osobama stranačkog porijekla. Istraživanje želi takođe ukazati na izloženost mladih i njihovo sudioništvo u različitim oblicima kriminala, te antisocijalno ponašanje povezano s time.

Pod pojmom kriminal i antisocijalno ponašanje podrazumijeva se širok spektar uvredljivog ponašanja, od nasilja prema osobi ili nanošenja štete, pa do zlostavljanja i diskriminirajućeg tretmana. Istraživanje sadrži i procjenu obima širenja određene ekstremno nacionalističke i rasističke propagande.

U istraživanju se ispituje sljedeće:

- Kakav stav imaju mladi prema različitim manjinskim grupama i useljenicima uopšte.
- U kojem su obimu mladi, prema njima samima, izloženi različitim vrstama uvredljivog tretmana zbog svoga porijekla, vjerske pripadnosti ili zato što ih se smatra osobama s homoseksualnom sklonošću.
- U kojem omjeru mladi učestvuju u različitim oblicima uvredljivog ponašanja motiviranog porijeklom, religijom ili homoseksualnošću.
- Postoji li veza između netolerancije s jedne, te socioekonomskih i socijalnih faktora sa druge strane.

NA ANKETU JE ODGOVORILO 10 600 UČENIKA 10 600 ELEVER HAR BESVARAT ENKÄTEN

Istraživanje se zasniva na opsežnom anketnom ispitivanju među mladima koji pohađaju osmi i deveti razred osnovne škole, te prvi, drugi i treći razred srednje škole. Napravljen je nasumičan izbor među učenicima iz aktuelnih razreda. Izborne jedinice bili su razredi osnovne škole i srednjoškolskih programa raspodijeljenih po srednjim školama. Svaki razred je dobio zbirku anketa na koje su učenici odgovorili za vrijeme školskog časa. Odgovor na ankete bio je anoniman. Od sveukupno 672 izabrana razreda, dobiveni su odgovori od njih 606. Konačna frekventnost odgovora na individualnoj razini iznosi sveukupno 76,2 posto, ukoliko se učenici iz izabranih razreda koji nisu učestvovali u istraživanju ubroje u dio uzorka koji nije realiziran. U razredima koji su učestvovali,

konačna frekventnost odgovora na individualnoj razini iznosi 82 posto. Konačni se materijal sastoji od anketa sveukupno 10.600 učenika.

Nerealizirani dio uzorka je u srednjoj školi nešto veći od onoga u osnovnoj školi, ponajprije u stručno usmjerenim, individualnim odnosno specijalno oblikovanim programima, gdje je sveukupno na individualnom nivou nerealizirano 31,6 posto od planiranog uzorka. To u određenoj mjeri može doprinijeti podcjenjivanju broja mladih s netolerantnim stavovima.

MJERENJE NETOLERANTNIH STAVOVA, IZLOŽENOSTI I SUDIONIŠTVA MÅTT PÅ INTOLERANTA ATTITYDER, UTSÄTTTHET OCH DELAKTIGHET

Polazna tačka za pokušaj mjerenja antisemitskih, islamofobičnih i homofobičnih tendencija, te tendencija netrpeljivosti prema useljenicima među mladima, uzeta je u različitim oblicima izražavanja netolerancije prema određenoj skupini, koji se u mnogim slučajevima izgleda očituju na sličan način. To su nepovjerenje i sumnjičavost prema čitavoj jednoj grupi kao kolektivu, snažna antipatija i distanciranje, te općenito spremnost na učestvovanje ili pružanje podrške mjerama koje su diskriminirajuće prema pojedincima koji pripadaju aktuelnoj skupini ili kategoriji.

U anketi je postavljen relativno velik broj pitanja sa utvrđenim alternativama odgovora, koja se odnose na stav prema različitim manjinama u Švedskoj. Pitanja su često postavljena u obliku tvrdnje, pa učenik označi u kojem se omjeru sa tom tvrdnjom slaže ili ne slaže. Na primjer: "Muslimani u Švedskoj trebaju imati pravo da grade džamije", "Bilo bi u redu živjeti u komšiluku sa pristojnim muslimanom", "U Švedskoj ima previše muslimana" itd.

Slična su pitanja postavljena i u pogledu Židova kao i homoseksualaca. Odgovori na pojedina pitanja su međusobno jasno povezani. Iz odgovora su konstruirane *ljestvice stavova glede nazora o određenoj skupini*. Ljestvice su indeks srednje vrijednosti gradiran od 0 do 4. Visoke vrijednosti znače da se ispitanik saglašava sa negativnim tvrdnjama i distancira od onih pozitivnih.

Kako ljestvice stavova glede nazora o muslimanima, Židovima i homoseksualcima međusobno imaju relativno snažno vezu, stvoren je i *indeks opšte netolerancije prema tim grupama* spajanjem djelomičnih ljestvica. U anketi je postavljen i niz drugih pitanja koja se između ostaloga odnose na stav prema useljenicima, a koja su sadržana u drugom indeksu.

Zbog teme ovoga istraživanja, logično je da anketa sadrži određene tvrdnje i pitanja koji bi se mogli shvatiti kao provokativni. To je neophodno kako bi se od ispitanika izmamio odgovor i zauzimanje pozicije koji održavaju njegov stav. Istovremeno je potrebno naglasiti da velik dio tvrdnji sadrži formulacije pozitivnog karaktera, kako bi se, između ostaloga, izbjegla koncentracija negativno formuliranih tvrdnji o različitim skupinama.

Nadalje, postavljena su pitanja koja se odnose kako na izloženost tako i na sudioništvo u različitim vrstama antisocijalnih djelatnosti povezanih s nečijim porijeklom. Važno je ukazati na to da su pitanja konstruisana radi mjerenja događaja koji su se na temelju učenikova *vlastitog* tumačenja i procjene zbili radi njegovog ili žrtvinog porijekla, religije ili navodne sklonosti ka homoseksualnosti, to jest da su se, na primjer, nekoj osobi rugali jer su je smatrali za osobu homoseksualnih sklonosti.

Rezultat Resultat

VEĆINA UČENIKA IMA POZITIVAN STAV PREMA RAZLIČITIM MANJINAMA DE FLESTA ELEVER ÄR POSITIVT INSTÄLLDA TILL OLIKA MINORITETER

Rezultati ukazuju na to da većina mladih ima pozitivan stav prema različitim manjinama. Mladi koji su učestvovali u istraživanju pokazuju tendenciju, na primjer, slaganja sa tvrdnjom kako je većina muslimana (odnosno Židova ili homoseksualaca) sigurno "časni ljudi", kao i tendenciju odbacivanja tvrdnji negativnog karaktera. Srednja vrijednost na ljestvici sumirane opšte netolerancije prema muslimanima, Židovima i homoseksualcima je otprilike 1 (maksimalna vrijednost je 4). Odgovarajuće vrijednosti na trima djelomičnim ljestvicama variraju u relativno malom omjeru oko te iste vrijednosti (od 0,9 po pitanju homoseksualaca do 1,2 po pitanju muslimana). Udio sa *pretežito pozitivnim stavom*, koji je izražen u niskim vrijednostima (<1,5) na indeksima su: 66 posto u pogledu stava prema muslimanima, 68 posto u pogledu stava prema Židovima i 74 posto na indeksu glede homoseksualaca. Ekvivalentan udio na ljestvici opšte netolerancije je 72 posto. Ukupno je 7 od 10 mladih odgovorilo na način koji odražava pozitivna vrednovanja.

Udio onih sa *visokim stupnjem netolerancije*, koji je izražen u visokim vrijednostima (>2,5) na indeksima je oko 8 posto na indeksu koji se odnosi na stav prema muslimanima, 6 posto prema Židovima i 7 posto prema homoseksualcima. Odgovarajući udio na ljestvici opšte netolerancije je 5 posto. Sveukupno, 1 od 20 mladih izražava pretežito negativan stav. Udio učenika koji pokazuju znakove snažne antipatije (>3 na ljestvici) je manji i sastoji se od 1,7 posto. Takođe postoji i grupa koja se može okarakterizirati kao oni koji su više ili manje "kolebljivi"

ili ambivalentni u svom stavu. U tu grupu, što se tiče opšte netolerantnosti, spada oko 24 posto mladih. Različite djelomične ljestvice koje se odnose na stavove prema navedenim grupama otprilike su jednakog reda veličine.

Stav prema useljenicima i useljavanju mjereno je putem određenog broja tvrdnji kojima se ocjenjuje stav, kao na primjer: "Švedska bi trebala nastaviti sa prihvaćanjem izbjeglica." Udio onih koji snažno zauzimaju negativan stav prema toj tvrdnji iznosi oko 12 posto. Jedna druga tvrdnja je glasila: "Useljenici koji su u Švedsku stigli iz izvanevropskih zemalja trebaju se vratiti u svoju domovinu." Udio onih koji se potpuno slažu s tom tvrdnjom je istoga reda veličine kao i u prethodnom slučaju (oko 10 posto). Isto tako, otprilike 10 posto njih odgovorilo je da smatra kako bi bilo "potpuno ispravno" ili "poprilično ispravno" ukoliko bi njihov drug na nekom zidu u gradu ispisao parolu "Zaustavite useljavanje u Švedsku". Kod mladih koji odražavaju negativan stav prema useljavanju postoji tendencija da imaju i negativan stav prema muslimanima, Židovima i homoseksualcima.

DJEVOJČICE SU MANJE NETOLERANTNE NEGO DJEČACI FLICKOR ÄR MINDRE INTOLERANTA ÄN POJKAR

Postoji očit šablon različitosti među spolovima po pitanju stavova prema različitim skupinama. Među djevojčicama općenito postoji tendencija pozitivnijeg stava nego među dječacima. Kod dječaka postoji uobičajen šablon da, ugrubo računato, njih 60 posto izražava pretežito pozitivan stav, dok ih oko 10 posto izražava visok stepen netolerancije. Kod djevojčica se njih 82 posto može definirati kao pozitivno naklonjene po pitanju opšteg stava prema aktuelnim manjinskim skupinama, a 2 posto ih se može okarakterizirati kao netolerantne. Varijacije među različitim ljestvicama stavova po pitanju aktuelnih skupina nešto je veća kod djevojčica nego kod dječaka. Najveća razlika među dječacima i djevojčicama odnosi se na pogled na homoseksualce, gdje skoro 9 od 10 djevojčica izražava pozitivan stav, nasuprot 6 od 10 dječaka.

RAZLIKE U GODIŠTU SU MALE ÅLDERSSKILLNADERNA ÄR SMA

Postoji određena tendencija da stariji učenici češće budu pozitivno naklonjeni nego mlađi. U odnosu na opštu netoleranciju, udio s pretežito pozitivnim stavom je najniži u osmom razredu osnovne škole (68 posto) a najviši u trećem razredu srednje škole (78 posto).

RAZLIČITOSTI U STAVOVIMA PREMA ŠKOLSKOM PROGRAMU SKILLNADER I INSTÄLLNING EFTER SKOLPROGRAM

Udio srednjoškolaca s netolerantnim stavom prema muslimanima, Židovima i homoseksualcima najviši je među učenicima koji pohađaju školske programe izuzev pripremnog programa za studiranje, i taj je šablon osobito jasan među dječacima. Najpozitivnije nastrojene učenike ponovno nalazimo među djevojčicama na srednjoškolskom pripremnom programu za studije. Udio djevojčica na ovom programu, koje su općenito netolerantne prema spomenutim manjinama, iznosi 0,1 posto, nasuprot 11 posto opće netolerantnih među dječacima na ostalim srednjoškolskim programima.

ZEMLJA PORIJEKLA I RELIGIJSKA PRIPADNOST OD ODREĐENE SU VAŽNOSTI URSPRUNGSLAND OCH RELIGIONSTILLHÖRIGHET HAR VISS BETYDELSE

Učenici tzv. potpuno švedskog porijekla (učenici rođeni u Švedskoj od švedskih roditelja) imaju nešto češću tendenciju od učenika useljeničkog porijekla (rođenih u inostranstvu od stranih roditelja) da budu netolerantno nastrojeni prema muslimanima. Iz prvo spomenute grupe njih oko 9 posto moglo bi se klasificirati kao "netolerantni" (>2,5 na indeksu) u usporedbi s 1,5 posto iz zadnje spomenute grupe. Suprotan odnos važi i po pitanju stava prema homoseksualcima, pri čemu učenici useljeničkog porijekla češće zauzimaju rezerviran stav. Oko 12 posto ih se može klasificirati kao netolerantne, nasuprot 6 posto učenika potpuno švedskog porijekla. Po pitanju stava prema Židovima ne postoji razlika među učenicima stranog odnosno potpuno švedskog porijekla (oko 6 posto netolerantnih).

Ona manja grupa od 1,7 posto svih koji su *snažno* netolerantni (>3 na ljestvici) prema kako muslimanima i Židovima tako i homoseksualcima, sastoji se gotovo isključivo od učenika rođenih u Švedskoj (99,5 posto).

Velika grupa učenika koji nisu naveli religijsku pripadnost (oko 40 posto svih) imaju nešto češće nego ostali učenici tendenciju izražavanja netolerantnih mišljenja po pitanju opšteg stava prema različitim manjinama (oko 7 posto netolerantnih u usporedbi sa oko 5 posto sveukupno). Što se tiče specifično stava prema Židovima, razina netolerancije u skupini koja nije navela religijsku pripadnost je na otprilike istom nivou kao u skupini učenika koji su naveli da su muslimani (oko 8 posto netolerantnih).

ŠIRENJE EKSTREMISTIČKE PROPAGANDE UOBIČAJENIJE MEĐU NETOLERANTNIMA SPRIDNING AV EXTREMISTISK PROPAGANDA VANLIGARE BLAND DE INTOLERANTA

Oko 7 posto učenika navelo je da su dolazili u kontakt s materijalom nekih rasističkih i ekstremno nacionalističkih organizacija. Pri tome je "Nacionalsocijalistički front" najuobičajenija takva organizacija. Od onih koji su okarakterisani kao opće netolerantni prema aktuelnim manjinama, oko 30 posto je navelo da su dolazili u kontakt

sa nekom od tih organizacija, u usporedbi sa 6 posto među onima sa pozitivnim stavom. Od 1997. drastično je porastao broj rasističkih *web* stranica. U ovom je istraživanju 7 posto učenika navelo da su posjećivali neku *web* stranicu sa sadržajem koji je rasistički ili neprijateljski nastrojen prema strancima. Među onima sa pozitivnim stavom prema aktualnim manjinama, njih oko 2 posto je to činilo, dok je taj postotak među netolerantnima 38 posto.

Underground pokreti sa rasističkom ideologijom često svoje poruke šire putem muzike. 15 posto učenika navelo je da su barem koji put slušali tzv. *White Power* muziku. Usporedba sa jednim ranijim istraživanjem indicira kako je u tome možda došlo do određenog povećanja među nekim grupama. 1997. godine oko 19 posto dječaka na praktičnim programima navelo je da je barem jedanput slušalo takvu muziku, nasuprot oko 25 posto dječaka na programima pripreme za određene struke, koji su bili ispitanici u ovom istraživanju.

BROJ ONIH KOJI UOPŠTE NISU SIGURNI DA SE HOLOKAUST UISTINU DOGODIO NEŠTO SE SMANJIO ANDELEN INTE ALLS SÅKRA PÅ ATT FÖRINTELSEN ÄGT RUM HAR MINSKAT NÅGOT

U ranijem istraživanju 1997. godine postavljeno je pitanje čija je svrha bila izmjeriti koliko su učenici sigurni da se Holokaust uistinu zbio. Postavljeno je pitanje glasilo: "Pod pojmom 'Holokaust' obično se misli na ubistvo oko šest miliona Židova od strane Nacista za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Koliko si ti siguran da se 'Holokaust' uistinu dogodio?"

Pitanje je bilo kritizirano, ponajprije radi navođenja broja Židova koji su bili žrtve Holokausta, pošto se smatralo da bi taj broj sam po sebi mogao pridonijeti nedoumici. Stoga su u jednom pilot-istraživanju prije ovoga istraživanja testirana tri alternativno postavljena pitanja, kod kojih je podatak o broju žrtava bio izostavljen u anketnom upitniku. Oni su testirani u odnosu na prvobitno formulirano pitanje i rezultat je pokazao da među različito formuliranim pitanjima nije došlo do značajnije razlike u raspodjeli odgovora.

Stoga je prvobitno pitanje bilo postavljeno i u ovom istraživanju. Premda postoje određeni problemi u usporedivosti, rezultati ukazuju na dvije tendencije. Prva je da se dio "potpuno sigurnih" nešto smanjio od istraživanja iz 1997. U ovom je istraživanju njih 67 posto navelo da su potpuno sigurni, dok je taj postotak 1997. godine iznosio 71 posto. Druga je da se udio onih koji "uopšte nisu sigurni," to jest onih najnesigurnijih, smanjio. Udio onih koji uopšte nisu sigurni je u istraživanju 1997. godine bio 4,1 posto, dok ih je u ovom istraživanju 2,0 posto. Sveukupno gledano, struktura raspodjele odgovora je slična u oba ta istraživanja (oko 85 posto odnosno 83 posto odgovorilo je da su potpuno ili prilično sigurni).

U oba su istraživanja učenici trebali zauzeti stav prema tvrdnji da se "Previše govori o nacizmu i uništavanju Židova." Tendencija je da se broj učenika koji se slažu s tom tvrdnjom povećao dok se istovremeno broj onih koji se ne slažu smanjio. Rezultati oba istraživanja ukazuju na to da su prvenstveno učenici koji nisu sigurni da se Holokaust uistinu dogodio ti koji smatraju da se previše govori o nacizmu i uništavanju Židova.

40 POSTO UČENIKA ROĐENIH U INOSTRANSTVU IZVRGNUTO RUGANJU ZBOG SVOGA PORIJEKLA 40 PROCENT AV UTLANDSFÖDDA ELEVER NÅGON GÅNG RETADE PÅ GRUND AV SITT URSPRUNG

Najuobičajeniji oblik maltretiranja odnosi se na verbalne uvrede. Oko 14 posto učenika navelo je da su tokom posljednjih 12 mjeseci bili izloženi ruganju najmanje jedanput poradi svoga švedskog ili stranačkog porijekla. Postotak onih koji su bili izloženi prijetnjama je 6 posto. Broj onih koji su odgovorili da su bili izloženi nasilju poradi svoga porijekla je 2,6 posto. Nadalje, postavljena su pitanja o tome da li je osoba zapadala u različite nezgode poradi svoje religije. Sveukupno je oko 4 posto njih odgovorilo da su bili izvrgnuti ruganju, 1,7 posto da su bili odbačeni iz kruga društva, 0,9 posto da im se prijetilo dok je 0,5 posto njih, prema vlastitoj izjavi, pretrpjelo udarce zbog svoje religije.

Konzistentan šablon po pitanju ovih oblika maltretiranja je taj da je ono izraženije među učenicima rođenima u inostranstvu od stranih roditelja nego među mladima potpuno švedskoga porijekla. Na primjer, oko 40 posto učenika takvoga useljeničkog porijekla navelo je da su u nekoliko navrata bili izvrgnuti ruganju zbog svoga porijekla, nasuprot 9 posto mladih potpuno švedskoga porijekla. 31 posto učenika stranačkog porijekla navelo je da se neko na njih izderao "prokleti stranac/turčin/uljez" ("jävla svartskalle/turk/blatte"), dok je 14 posto učenika potpuno švedske pozadine bilo nazivano "švedskom svinjom/prokletim švedom" ("svenskjävel/ jävla svenne"). Takođe je među učenicima useljeničkog porijekla uobičajenije da su se tijekom posljednjih 12 mjeseci osjetili nepravedno tretiranim (46 posto) od strane nekoga (npr. službene osobe), nego što je to među učenicima potpuno švedskoga porijekla (9 posto). 6 posto učenika useljeničkog porijekla navelo je da su u zadnjih godinu dana poradi svoga porijekla pretrpjeli udarce, dok ih je 15 posto bilo izloženo prijetnji.

Učenici koji su bili izloženi maltretiranju navode u većoj mjeri od onih koji to nisu bili da su u posljednje vrijeme iskusili negativne osjećaje (osjećali su se "deprimirani i potišteni," ljuti, uznemireni ili su imali poteškoća sa spavanjem).

Pitanje jesu li učenici bili izloženi različitim reakcijama zbog toga što su ih drugi smatrali osobama sklonim homoseksualnosti, postavljeno je samo srednjoškolicima. Od njih je 2,1 posto navelo da je bilo izloženo poradi toga

što su drugi smatrali da imaju homoseksualne sklonosti. Najuobičajenije je da je osoba bila izložena ruganju (1,9 posto) dok je rjeđe dolazilo do prijetnji (0,2 posto) ili udaraca (0,3 posto).

**1,5 POSTO NAVODI DA SU NEKOGA UDARILI ZBOG NJEGOVA STRANAČKOG PORIJEKLA
1,5 PROCENT ANGER ATT MAN SLAGIT NÅGON PÅ GRUND AV DENNES UTLÄNDSKA URSPRUNG**

U anketi je postavljen dio pitanja o sudioništvu u različitim oblicima antisocijalnog ponašanja općenito gledano, a dio o takovu ponašanju koje je bilo povezano s različitim aspektima žrtvina porijekla. Po pitanju opšteg sudioništva, oko 33 posto učenika navelo je da su se koji put tokom zadnjih 12 mjeseci nekome rugali tako da se ovaj "razljutio ili ražalostio." Oko 30 posto je navelo da je ili prijetilo nekome tako je da se ovaj, prema učenikovo procjeni, prepao, ili je udarilo nekoga tako da ga je zaboljelo.

Broj onih koji su naveli da su se tokom zadnjih 12 mjeseci nekome rugali "zbog njegova stranačkog porijekla" iznosi 8 posto. Odgovarajući broj u pogledu prijetnje iznosi 1,7 posto, a 1,5 posto njih navodi da su nekoga udarili zbog njegovog stranačkog porijekla.

Po pitanju švedskog porijekla kao motiva, 2,6 posto navodi da su se nekome rugali, dok je 0,7 posto prijetilo a 0,6 posto kaže da je nekoga udarilo zbog njegovog švedskog porijekla.

Po pitanju religije oko 4 posto ih navodi da su se nekome rugali zbog njegove religije, dok je broj onih koji su prijetili (0,8 posto) odnosno udarili nekoga (0,6 posto) niži. Sličan se šablon odnosi i na pitanje da li je osoba učinila nešto protiv nekoga poradi njegove homoseksualne sklonosti: oko 5 posto ih navodi da su se rugali dok je 1,3 posto prijetilo a 0,8 posto su, prema vlastitom navodu, nekoga udarili iz navedenog razloga.

Nadalje je postavljeno pitanje da li je osoba učinila određeni broj različitih djela protiv nekoga "poradi njegovog stranačkog porijekla, religije ili boje kože": bojkotirala ga, širila laži, ružno govorila o njemu, započela čarku, gurnula ili pak uništila nešto. Sveukupno ih 13 posto navodi da su učinili nešto od toga tokom zadnjih 12 mjeseci. Najuobičajenije je da su "ružno govorili" o nekome (oko 10 posto) te da su "započeli čarku" (5 posto).

**JASNA VEZA IZMEĐU NETOLERANCIJE I SUDIONIŠTVA U ANTISOCIJALNOM PONAŠANJU
TYDLIGA SAMBAND MELLAN INTOLERANS OCH DELAKTIGHET I ANTISOCIALT BETEENDE**

Tokom istraživanja ispostavila se snažna veza između stupnja opšte netolerancije prema muslimanima, Židovima i homoseksualcima i sudioništva u različitim oblicima antisocijalnog ponašanja prema nekome poradi njegovog stranačkog porijekla, religije ili homoseksualne nastrojenosti. Šablon vrijedi i za indeks koji se odnosi na stavove neprijateljstva prema useljenicima. Što je stupanj netolerancije veći, to je uobičajenije da se osoba nekome rugala, nekome prijetila ili nekoga udarila.

Šablon se odnosi na takva ponašanja općenito gledano, kao i na sudioništvo u, na primjer, krivičnim djelima krađe. Najjača povezanost pak postoji kad je motiv, prema ispitaniku, bio povezan s različitim vidovima žrtvina porijekla. Ta veza važi kako za dječake tako i za djevojčice.

Među učenicima koji imaju najpozitivniji stav prema Židovima, muslimanima i homoseksualcima, veoma je neuobičajeno da su naveli kako su nekome prijetili ili nekoga udarili zbog žrtvina stranačkog porijekla ili religije (0,1 posto), dok je to značajno učestalije u onoj manjoj grupi najnetolerantnijih učenika (36,8 posto). Doda li se žrtvina navodna homoseksualna nastrojenost u sliku motiva, skupa sa stranačkim porijeklom ili religijom, odgovarajući su postotci sljedeći: 0,3 posto onih s najpozitivnijim stavom navelo je da su koji put prijetili ili udarili nekoga, nasuprot 41,2 posto onih najnetolerantnijih. Prema gruboj procjeni, oko 12 posto učenika koji imaju najvišu vrijednost na ljestvici opšte netolerancije odgovorni su za blizu tri četvrtine sveukupnog broja nasilničkih nastupa i prijetnji, a koji su prema navodima povezani sa žrtvinim stranačkim porijeklom, religijom ili seksualnom nastrojenošću.

**NETOLERANCIJA JE IZMEĐU OSTALOGA POVEZANA I SA NEUSPJEHOM U ŠKOLI
INTOLERANS ÄR FÖRKNIPPAT MED BLAND ANNAT SKOLMISSLYCKANDEN**

Uvodna pretpostavka u ovom istraživanju bila je da se stupanj netolerancije ne raspodjeljuje nasumce među mladima. Rezultati potkrepljuju tu pretpostavku. Sistematske razlike među mladima koji pokazuju nisku razinu netolerancije i onih koji su veoma netolerantni pokazale su se u nekoliko različitih područja.

Visok stupanj netolerancije ima tendenciju da u određenoj mjeri bude povezan sa

- niskim stupnjem obrazovanja i niskim socijalnim staležom roditelja
- određenim osobnim i emocionalnim faktorima kao što su nemir, agresivnost i nedostatak empatije (no ne i problemi s nervozom)
- lošim rezultatima i lošom prilagodbom u školi
- određenim vrstama problematičnih porodičnih odnosa, kao što je loša upućenost roditelja u to s kime i kako im se dijete druži
- stereotipnim normama o spolovima (muško-šovinistički stav)
- osjećajima socijalne nepripadnosti

- frekventnim druženjem s prijateljima u večernjim satima, često u grupi, kao i druženje sa par godina starijim drugovima koje je češće od prosječnog.

Konzumacija alkohola i tulumarenje u većoj je mjeri prisutna kod netolerantnih nego kod mladih uopšte. Postoji snažna veza između netolerancije i mišljenja osobe o tome kakav stav njegovi drugovi imaju po pitanju neprijateljstva prema useljenicima. Veza između slušanja *White Power* muzike i izražavanja netolerantnih stavova takođe je snažna. Isto se odnosi i na pitanje preferiranja određenih stranaka ekstremno nacionalističkog usmjerenja. Rezultati vrijede kako za dječake tako i za djevojčice, odnosno kako za srednjoškolce tako i za učenike viših razreda osnovne škole.

Rezultati se poprilično dobro podudaraju sa slikom netolerantne i prema strancima neprijateljski nastrojene mladeži proizišlom iz studija u kojima su se koristile druge metode istraživanja njihovih veza i karakteristika. Nisu oprečni ni ideji da određene veze, kod kojih neuspjeh u školi igra jednu od glavnih uloga, predstavljaju dio u procesu koji podrazumijeva tendenciju kod mladih da budu više otvoreni za ideje ekstremnog nacionalizma i neprijateljstva prema strancima. Dijelu mladih kojima je teško u školi ili pak imaju druge vidove problema, prihvaćanje posebnog stila i stavova koji vladaju unutar grupa neprijateljskih prema strancima, može predstavljati alternativan način postizanja statusa i izgradnje identiteta. To ne isključuje da rasistička *underground* kultura neprijateljstva prema strancima predstavlja nešto veoma privlačno i mladima bez takvih problema, te da oni bivaju privučeni njome.

FAKTORI RIZIKA ZA NETOLERANCIJU ISTI KAO I ZA KRIMINALITET RISKFÄKTORERNA FÖR INTOLERANS SAMMA SOM FÖR KRIMINALITET

Određeni broj faktora koji su se u istraživanju pokazali povezani sa snažnom netolerancijom, često se u kriminalističkoj literaturi spominju kao faktori rizika za kriminalno ponašanje i u drugim situacijama. Rezultati pokazuju da čak i ukoliko bi se smanjio broj snažno netolerantne omladine, to bi vjerovatno tek u veoma ograničenom omjeru uticalo na sudionništvo u sveukupnom kriminalnom i antisocijalnom ponašanju među mladima. Kriminalitet među mladima općenito predstavlja veći i sveobuhvatniji fenomen koji ni izbliza nije ograničen na mlade neprijateljski nastrojene prema strancima i mlade snažno netolerantnih nazora, mada su prema procjeni na temelju rezultata oni aktivniji u svijetu kriminala nego mladež općenito.

VAŽNO JE UTJECATI NA STAVOVE ATTITYDPÅVERKAN VIKTIG

Vrsta kriminaliteta o kojoj je ovdje riječ i koja je dio onoga što se obično naziva krivičnim djelom širenja mržnje, sama po sebi predstavlja ozbiljan društveni problem. Uz mnoštvo drugih mjera – na primjer onih koje preduzimaju organi vlasti za borbu protiv kriminala – važno područje u borbi protiv toga kriminala jeste angažovan uticaj na stavove mladih. Osobito je važno smanjiti vrbovanje mladih u grupe sa snažno netolerantnim stavovima. No istovremeno, rezultati ukazuju na to da osobine i uvjeti koji su zajednički za velik broj te mladeži i koji ih karakteriziraju, također predstavljaju faktore koji po sebi mogu otežati promjenu stava. Moguće je da bi bilo jednostavnije pokušati postići da mladi koji se nalaze u "sivoj zoni" između tolerancije i netolerancije krenu u smjeru jednog tolerantnijeg stava.